

Studia Biblica Slovaca

Ročník 12

2020

Číslo 2

Offprint

Studia Biblica Slovaca je recenzovaný vedecký časopis zameraný na skúmanie Svätého písma Starého a Nového zákona predovšetkým zo stránky filologickej, historickej, exegetickej a teologickej.

Ročník XII (2020), číslo 2

Vydáva Rímskokatolícka cyrilometodská bohoslovecká fakulta Univerzity Komenského v Bratislave, Kapitulská 26, 814 58 Bratislava 1, IČO 0039786510.

Redakčná rada/Editorial board:

Georg BRAULIK, OSB (Wien, AT)

Jaroslav BROŽ (Praha, CZ)

Jeremy CORLEY (Dublin, IE)

Peter DUBOVSKÝ, SJ (Roma, IT)

Pavol FARKAŠ (Nitra, SK)

Juraj FENÍK (Košice, SK)

Massimo GRILLI (Roma, IT)

Leslie HOPPE, OFM (Chicago, US)

Peter JUHÁS (Münster, DE)

Branislav KLUSKA (Ružomberok, SK)

Róbert LAPKO (Košice, SK)

Libor MAREK (Detroit, US)

Helena PANCZOVÁ (Bratislava, SK)

Jaroslav RINDOŠ, SJ (Bratislava, SK)

Milan SOVA (Bratislava, SK)

Fides Iveta STRENKOVÁ, CJ (Prešov, SK)

Jozef TIŇO (Bratislava, SK)

Emanuel TOV (Jerusalem, IL)

František TRSTENSKÝ (Spišské Podhradie, SK)

Miroslav VARŠO (Košice, SK)

Ian YOUNG (Sydney, AU)

Šéfredaktor:

Blažej ŠTRBA (Badín, SK)

Zástupca šéfredaktora:

Jozef JANČOVIČ (Bratislava, SK)

Redaktor pre recenzie:

Július PAVELČÍK (České Budějovice, CZ)

Výkonná redaktorka:

Martina KORYTIAKOVÁ (Roma, IT)

Za recenzovanie všetkých článkov zodpovedá redakčná rada.

Obálka:

Karol Hájiček

Na príprave publikácie sa podieľali: Adriana Alexyová, Lionel Goh, OFM, Vincenzo Lopasso a Zuzana Očkajáková.

Príspevky v slovenčine, češtine a angličtine (od zahraničných autorov) alebo knihy na recenziu prosíme poslať na adresu redakcie: *Studia Biblica Slovaca*, Banská 28, 976 32 Badín (Slovakia), redakcia(at)biblica.sk.

Príspevky sa požadujú v elektronickej podobe, podľa možnosti v textovom editore Microsoft Word. Preferované fonty písma pre hebrejštinu a gréčtinu sú SBL Hebrew and SBL Greek. Príspevok typu štúdia, poznámka alebo reflexia musí byť doplnený abstraktom a jeho anglickou verziou, anglickým názvom príspevku, max. piatimi kľúčovými slovami v slovenčine/češtine a angličtine, zoznamom bibliografie a kontaktom na autora príspevku. Nevyžiadané rukopisy sa nevracajú. Redakcia si vyhradzuje právo upraviť titulok a vykonať potrebnú jazykovú a štylistickú úpravu prijatých príspevkov. Spresňujúce podmienky pre prispievateľov sú dostupné na www.biblica.sk.

Časopis je registrovaný a abstrahovaný v Atla Religion Database, EBSCO, *New Testament Abstracts* ISSN 0028-6877 a *Old Testament Abstracts* ISSN 0364-8591.

S povolením Arcibiskupského úradu v Bratislave zo dňa 3. júna 2014

Prot. N. 2229/2014

Studia Biblica Slovaca

Printed in Slovakia, 6/2020

Vychádza dvakrát do roka.

Cena: 6 €

ISSN 1338-0141

e-ISSN 2644-4879

EV 3744/09

RECENZIE – REVIEWS

ŠÚTOR, Lukáš (ed.): *Text v kontextoch. Text v interdisciplinárnych interpretáciách*, Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2018. 309 s. ISBN 978-80-8152-594-0.

Publikácia je recenzovaným zborníkom upravených príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie s názvom *Text v kontextoch. Text v interdisciplinárnych interpretáciách*, ktorá bola usporiadaná v Košiciach v dňoch 25. – 26. 10. 2016 Katedrou slovakistiky, slovanských filológií a komunikácie FF UPJŠ v Košiciach v spolupráci s Gréckokatolíckou eparchiou Košice.

Zborník je rozdelený na dve základné časti: *Biblické texty* a *Umelecké a mediálne texty*. V oboch častiach je zhodne po sedem odborných príspevkov. Najprv sa bližšie oboznámime s príspevkami z prvej časti *Biblické texty*.

Prvý príspevok od Antona Fabiana (9-22) má názov *Cesta vedy a hermeneutika viery v prístupe k biblickým textom*. Spomína dva zásadné prístupy interpretácie biblických textov: Biblia ako text minulosti len ako čisto ľudské dielo a Biblia ako živý a prítomný text, ktorý nás cez hermeneutiku viery vedie k stretnutiu s Kristom. Hermeneutika viery v sebe spája jednak vedecký prístup a zároveň vzťah k živému Bohu, prítomnému v biblických textoch. Autor príspevku udáva ako základný spôsob rozjímania biblického textu formu *lectio divina*. Interpretácia biblických textov v liturgii prvých kresťanských storočí, historicko-kritická metóda, výklad Biblie v spoločenstve Cirkvi, literárny a duchovný zmysel biblických textov má viesť bádateľa Biblie, aby nielen skúmal literu, ale aj uveril biblickému textu.

Massimo Grilli (23-40) v druhom príspevku s názvom *Text, pragmatika a interpretácia. Ako text vytvára svojho čitateľa* pripodobňuje komunikačný proces počas interpretácie textu definíciou *Tváre*. Tvár spája v sebe blízkosť, ale zároveň aj inakosť druhého. Podobne je to aj *tvárou v tvár* literárnemu textu, pri ktorom si

uvedomujeme blízkosť myšlienok v ňom podávaných, no zároveň je tu prítomná inakosť, určitá vzdialenosť, kvôli ktorej čitateľ nemôže svojvoľne ovládnuť skúmaný text. Metafora *Tváre* sa vzťahuje aj na biblický text. Zmyslom autorovho článku je dať odpoveď na otázku, ako preklenúť vzdialenosť medzi čitateľom a textom bez toho, že by došlo k ovládnutiu textu, no zároveň nezostalo len pri jeho pasívnom a neživom prijímaní. Autor najprv spomína rôzne modely komunikácie, medzi ktorými je aj model inferenciálny (vzťah spolupráce autora a adresáta, odhaľovanie úmyslu, expresívnosť). Tento model má svoje miesto aj v procese čítania Biblie. Autor píše o kategórii „modelový čitateľ“, ktorú prevzal od Umberta Eca. Ide o čitateľa, ktorý musí spĺňať podmienky dané autorom, aby text mohol naozaj pochopiť a aktualizovať. Text predvída svojho modelového čitateľa a definuje jeho kompetencie. Ďalej spomína „skutočného čitateľa“, ktorý je slobodný voči všetkým interpretáciám textu. Úspech spolupráce medzi modelovým a skutočným čitateľom je v tom, keď skutočný čitateľ prijme pravidlá výkladu textu určené modelovým čitateľom. Pravidlá výkladu textu je niekedy ľahko rozpoznať, no niekedy treba zodpovedajúcu kompetenciu, bez ktorej je ťažké dosiahnuť správny výklad. Do týchto kompetencií patrí napr. rozpoznanie rečových aktov. Autor uvádza 5-členné delenie: rečové akty reprezentatívne (slová opisujúce realitu), direktívne (rozprávač chce nimi priviesť k určitému správaniu alebo postoj), komisívne (rozprávač sa sám zaväzuje k určitému správaniu), expresívne (reakcia vyjadrujúca pocity), deklaratívne (určujú stav osôb alebo udalostí). Rozpoznanie rečových aktov ako rozhodujúceho kritéria pochopenia textu autor ilustruje na dvoch literárnych príkladoch: text z diela Alessandra Manzoniho *Snúbenci* a na *Blahoslavenstvách* (Mt 5,1-12). V textoch hľadá predtým uvedené rečové akty, vďaka ktorým chce prísť k správne pochopeniu textu. V závere príspevku autor vyjadruje hlavnú myšlienku: biblický text (napr. aj blahoslavenstvá) predpokladajú modelového čitateľa. Vedľa neho je prítomný skutočný čitateľ rôznych dejinných období. Správny výklad textu a jeho pôvodná aj aktuálna interpretácia závisia od spolupráce týchto dvoch čitateľov. Takto sa biblický text nestane „svojvoľnou hračkou v rukách“ čitateľa, ale prameňom života pre konanie jednotlivca a spoločností. Preklenie sa vzdialenosť medzi textom a jeho prijímateľom.

V treťom príspevku s názvom *Narativita na počiatku. Profil a efektivita narativity dvoch perikop o stvorení sveta v Gn 1–3* Jozef Jančovič (41-75) reflektuje dosah biblickej naratívnej analýzy v dvoch textoch o stvorení sveta v Gn 1,1–2,3 a 2,4–3,24 v polemike s tézami článku Lynna Whitea s názvom *The Historical Roots of Our Ecologic Crisis* z roku 1967. V prvej časti príspevku sa autor venuje Lynovi Whiteovi, jeho článku vytvárajúcemu polemiku, ako aj pozadiu jeho myslenia. Jednou z kľúčových téz tohto článku bola idea, že texty Gn 1–3 a ich stredoveký výklad sú zásadnou príčinou aktuálne rozvinutej ekologickej krízy. Podľa Whitea

stredoveký výklad týchto textov prispel k formovaniu antropocentrického svetonázoru, na základe ktorého človek oceňuje primárne iba svoje ľudské prostredie, a z toho dôvodu sa väčšina ľudí dnes správa v duchu plnej právomoci a dominancie nad zemou. Následne autor príspevku približuje akademické pozadie a východiská myslenia Lynna Whitea. V druhej časti svojho príspevku autor približuje naratívnu metódu v biblickej exegéze, jej pozíciu v súčasnej exegéze, jej metodológiu a kategórie. Následne aplikuje túto naratívnu metódu na skúmané dve perikopy o stvorení sveta. Cez závery použitia tejto metódy na spomínané texty vstupuje do polemiky s Whiteom a vyvracia antropocentrickú perspektívu, ktorú on videl v týchto textoch. Teocentrizmus prevažuje v celku oboch perikop. Výklad týchto textov použitím naratívnej analýzy poukazuje aj na to, že človek bol poverený správou zeme, no nie plnou dominanciou nad ňou, lebo prvenstvo a centralita patria Bohu, ktorý zem aj samotného človeka stvoril.

Róbert Jáger (77-100) je tvorcom štvrtého príspevku s názvom *Text ako intencionálna intervencia. Profil a pragmatika literárneho žánru evanjelia*. V úvode príspevku hovorí o vzťahu medzi jazykom a textom, že hovorenie (jazyk) je prostredím pre vznik textu. Potom sa zameriava na text, v ktorom je autorská stopa, ukazujúca sa v žánri textu. V žánri sa odkrývajú črty toho-ktorého autora. Jáger prechádza od všeobecného žánru textov k jednému konkrétnemu a skúma, akým žánrom je *evanjelium*. Ponúka krátky náhľad na dejiny výskumu žánru evanjelia a prechádza k súčasným moderným trendom výskumu. Uvádza spoločné znaky s antickými *biosmi* (biografiami), pretože aj evanjelium je príbeh osoby vo forme narácie. Zároveň spomína spoločné znaky so žánrom rímskej literatúry *smrť výnimočných mužov*. Antické biosy slúžili k prehlbovaniu, osvojovaniu si života danej osobnosti. Bol tu prítomný prvok *imitatio*, čo je aj v novozákonných textoch rozšírený motív. Hoci evanjelium má podobné znaky ako iné antické literárne diela, predsa len je špecifickým literárnym žánrom. Evanjelium je antickým životom Ježiša, posolstvom vo forme biografického rozprávania, povzbudzujúce k nasledovaniu.

Piaty príspevok je od Jozefa Mlaceka (101-131) a názov témy je *Signály intertextovosti v procese formovania systému žánrov náboženského štýlu*. Autor skúma prejavy alebo signály medzitextového nadväzovania na úrovni celých typov textov (architextové signály). V centre záujmu príspevku sú pojmy náboženský štýl, varianty náboženského štýlu, žánre náboženského štýlu, intertextovosť. Najprv sa venuje pojmu *štýl (náboženský)*. Skutočnosť náboženského štýlu ako samostatného literárneho štýlu autor podkladá štúdiami F. Mika a J. Mistríka. Následne rieši teóriu vnútornej členitosti náboženského štýlu. Členitosť náboženského štýlu rozoberá tiež podľa odborníkov stylistiky Mika a Mistríka. Miko počíta s viacerými typmi náboženských textov: liturgické (obradové), modlitbové a kazateľské útvary (žánre). Mistrík vyčleňuje dva základné druhy žánrov náboženského štýlu: katechetický

a konfesijný a tri sekundárne žánre: liturgický, kazateľský a biblický. Ďalej autor ponúka vlastnú predstavu vnútorného členenia náboženského štýlu. Kriticky v nej nadväzuje na Mika a Mistríka. Autor v rámci náboženského štýlu rozlišuje prvú skupinu: liturgický, modlitbový a paraliturgický štýl (texty pri predĺžení liturgických slávení). Druhou skupinou žánrov sú texty hovoriace o Bohu – kazateľský a katechetický štýl. Následne sa autor venuje téme osobitosti alebo neosobitosti biblického štýlu v rámci náboženského štýlu. Autor sa neprikláňa k osobitnému vydeľovaniu biblického štýlu, najmä na základe štúdie Josefa Bartoňa (nejde o osobitnú modelovú štruktúru, podľa ktorej by vznikali celkom nové texty, napr. nevznikajú nové žalmy).

Autorom ďalšieho príspevku je Ján Sabol (133-153) a jeho témou je *Tendencia k homeostáze semiotických štruktúr v biblickom texte*. Autor vzhľadom na biblické texty zdôrazňuje ich znakovosť. V týchto textoch je množstvo znamení, zjavení, podobenstiev. Ako príklad uvádza Ježišovu reč v podobenstvách (Mt 13). Komplexný semiotický rámec pripomína obraz ohnivých jazykov a hovorenie inými jazykmi v Skutkoch apoštolov. Na príklade spomínaných biblických textov autor poukázal na homeostázu, teda na dynamickú funkčnú rovnováhu, harmóniu v texte, na rovnováhu ikonicko-symbolických znakových systémov. Ide o vyvažovanie vonkajšieho obrazu a vnútorného vzťahu (napr. ohnivé jazyky a veľké Božie skutky).

Siedmy príspevok v časti *Biblické texty* je od Blažejša Štrbu (155-193) s názvom *Nebezpečenstvá pri prechode Jordánom podľa exegetov*. V úvode príspevku je predstavená metóda, ktorou sa bude pracovať – historicko-kritická metóda, ktorej niektoré kroky budú predstavené na biblickom texte o prechode Izraelitov Jordánom z Knihy Jozue (Joz 3,1–5,1). Štrba sa cez tento príklad chce priblížiť k teoretickému uvažovaniu nad samotnou metódou. V prvej časti štúdie predkladá prierez viac než storočného výskumu Knihy Jozue podľa historicko-kritickej metódy. Spomína štúdie najmä nemeckých, francúzskych a anglických autorov. V druhej časti štúdie sa venuje syntaktickému rozdeleniu textu s vytvorením pracovného prekladu. Rozdelenie textu je aj grafické, predložené na deviatich stranách. Po predstavení textu sa autor venuje jeho dvom hlavným literárnym problémom – literárnej štruktúre a určaniu širšieho literárneho kontextu a ponúka dejinný prehľad ich riešení. V literárnej štruktúre sú problémy chronológie, opakovanie správy o výbere dvanástich mužov, premiestňovania pozície kňazov pri nesení archy, odlišné umiestnenie pamätných kameňov a dva výklady o význame kameňov. Na riešenie týchto textových ťažkostí sú ponúknuté vysvetlenia viacerých exegetov v horizonte 150 rokov (napr. J. Wellhausen, O. Eissfeldt, M. Noth). V tretej časti je pozornosť zameraná na kľúčové opakovanie v skúmanej perikope – opakované opísanie prechodu cez Jordán – a tu je priblížená práca historicko-kritickej metódy a jej význam pre zistenie príčiny tohto opakovania uvedením

riešení od viacerých exegetov. Štrba následne akoby poodíde ďalej od názorov exegetov – často aj protirečivých – a predostrie štruktúru textu a jej odborný opis (aj s dôrazom na význam syntaxe v perikope), čím podáva návrh vidieť v opakovaní udalostí v prechode cez Jordán nie napätie, ale súlad. V závere uznáva hodnotu historicko-kritickej metódy pre skúmanie posvätných textov (skúmanie prameňov a vznikanie textu), ktorá však často vedie k roztriešteniu názorov a k zataraseniu cesty k nájdeniu posolstva, ktoré do biblických textov vniesli svätopisci. Východisko ponúknuté autorom je venovať pozornosť syntaktickej stránke hebrejského textu. Gramatická a literárna znalosť textu *otvára cestu cez rieku* náročných biblických textov.

Po tomto príspevku nasleduje druhá časť zborníka s názvom *Umelecké a mediálne texty*. Prvým príspevkom v tejto časti je štúdiá Mariána Andričíka (197-206) s názvom *Dekonštrukcia a preklad*. Autor sa v príspevku zaoberá jedným z prejavov postmoderného myslenia, ktorým je dekonštrukcia, ktorá sa spája najmä s menom francúzskeho filozofa Jacquesa Derridu (1930 – 2004). Tento prejav myslenia alebo spôsobu čítania rozoberá vzhľadom na akýkoľvek text, vrátane umeleckého. Súčasťou dekonštrukcie je poukazovanie na vnútorné protirečenia jazyka a neexistenciu jeho stáleho, transcendentného významu. Autor spomína veľkú kritiku tohto spôsobu čítania. Vo svojom príspevku nechce tento prístup obraňovať, ale chce poukázať na jeho prínos, ale aj riziká, najmä vo vzťahu k umeleckému prekladu. Dôležitým znakom dekonštrukcie je odkladanie konečného významu slova, nedá sa dôjsť ku konečnému významu. Preto aj pri preklade umeleckých diel podľa Derridu nejde až tak o vernosť originálu, ale o príležitosť vytvárať si vlastné významy slov a o prežitie originálu v cudzom jazyku. Dekonštrukcia pri prekladoch kladie otázky, čo sa má vlastne v preklade preniesť, keď neexistuje stály význam slova. Autor navrhuje, že aj pri takomto prístupe k textu je treba brať do úvahy kontext, v ktorom sa vyskytuje slovo, niekedy aj s protichodným významom. Nakoniec berie do úvahy zodpovednosť prekladateľa a jeho zdravý rozum.

Druhým príspevkom v druhej časti zborníka je príspevok Markéty Andričíkovej (207-222) s nadpisom *Hľadanie zmyslu a posväcovanie priestoru (Symbolika obrázkovej knihy Dierožrút Slavky Liptákovej a Fera Liptáka)*. Vzhľadom na celý zborník nesie v sebe príspevok tú výnimočnosť, že jeho autorom je jazykovedná odborníčka. Vnáša svoj originálny pohľad na spracovávanú tematiku, popri prevládajúcom pohľade odborníkov, ako mužov. V úvode príspevku autorka poukazuje na mravné hodnoty, ku ktorým vedie literárne dielo. Príspevok je interpretáciou literárneho diela pre deti a mládež od manželov Liptákovcov s názvom *Dierožrút*. Ide najmä o poukázanie na „dvojadresnosť“ alebo „viacadresnosť“ textov, ktorá presahuje pochopenie len detského čitateľa.

Zaujímavosťou je to, že ide o hľadanie „viacadresnosti“ obrázkovej knihy. Najprv slovami opíše podobu hlavnej postavy – dierožrúta. Autorka opisuje prechod od fyzických dier k dieram metaforickým, s preneseným významom. Hlavná postava po zjedení čiernej diery pochopí, že nikdy nebude schopná sa zasýtiť, čo ju privedie k beznádeji. No napokon sa vráti k svojej studni domov a k svojej žene a oveľa viac ako prázdnotu vyhľadáva plnosť. Príbeh naznačuje obraz duchovného zrenia. Príbeh ponúka viaceré symbolické výklady. Autorka porovnáva spomínané obrazové dielo s knihou *Malý princ*. Na zlomovom bode v príbehu Dierožrúta – keď pochopil, že ho nenasytí nič z vonkajšieho sveta – autori príbehu vykresľujú naplnenie túžby po naplnenom bytí v posvätnom, náboženskom svete. Náboženský človek je človekom aktívneho postoja k životu. Autorka v závere spája posolstvo „slovenského Malého princa“ s biblickým žalmovým podobenstvom o jeleňovi túžiacom po vode z prameňa, ktoré vyjadruje túžbu človeka po plnom bytí v hľadaní živého Boha.

Ďalší príspevok od Mariána Gladiša (223-239) má názov *RAPortáž – špecifická podoba spravodajského textu v slovenskom komerčnom elektronickom mediálnom priestore*. Nôvum príspevku vzhľadom na celý zborník je jeho zameranie na spravodajský text a mediálny priestor. Základnou hodnotou spravodajského textu alebo komunikátu je jeho informačná hodnota. Má však aj iné hodnoty: korelačnú, kontinuitnú, socializačnú, mobilizačnú a zábavnú. Autor sa zameriava najmä na zábavnú hodnotu komunikátu, ktorá sa vyjadruje *infotainmentom*, čo je využívanie prvkov zábavy pri tvorbe spravodajských textov (informovať a pobaviť). V ňom prevažuje atraktivita spracovania informácie nad jej vecným a obsahovým významom. Pozitíva infotainmentu sú uvoľnenie a zbavenie stresu prijímateľa, negatívom je zjednodušovanie spravodajského textu. Jeden z prejavov infotainmentizácie mediálneho spravodajstva je *RAPortáž*, čo je tzv. spievané spravodajstvo. Tento prejav použila televízia Markíza v relácii *Televízne noviny* v roku 2015. Takáto forma spravodajstva bola použitá každú nedeľu na konci hlavnej spravodajskej relácie. Bol to hudobne, prostredníctvom rapu spracovaný prehľad najdôležitejších spravodajských udalostí týždňa. Zámerom bolo odľahčenie náročných tém a upútanie vekovo mladšieho mediálneho publika. Zároveň aj zvýšenie sledovanosti a zvýšenie záujmu zadávateľov reklamy. Tento prvok nemal úspech. Mladé publikum táto novinka nezaujala a tradičnému divákovi prekážala, lebo narúšala tradičnú štruktúru hlavného spravodajstva. *RAPortáž* akoby tiež kopírovala štruktúru spravodajského celku. Odvysielaných bolo 11 častí s priemernou dĺžkou trvania 80 sekúnd. Autor príspevku ponúka prepis všetkých častí. Prvky *RAPortáže* boli pre spravodajskú reláciu cudzorodým prvkom, ktorý sa neudržal ako jej súčasť.

Štvrtým príspevkom v tejto časti zborníka je prednáška Martina Golemu s názvom *Text a „textualisti“ v dobe sekundárnej orality* (241-269). V prednáške

vychádza z výskumov Waltera Onga, ktorý sa v nich venoval dejinám textu pred epochou písaného či tlačeného textu. Ong spomína termín oralita (dišputácia), ktorá má jednotlivé historické štádiá. Autor sa zameriava na obdobie gramotnej orality, tzv. sekundárnej orálnej kultúry. Toto obdobie vidí najmä v odsúvaní písaných textov a vyzdvihovaní orality telefónov a médií (rozhlas, televízia). Je tu masívny nástup nových médií. Konkrétny príklad „beztextového“ básnického umenia uvádza „slam poetry“. Ide o beztextové poetické umenie. Nie je určené pre textový zápis, ale skôr pre videozáznam. Ide o „nepísanú poéziu“. Vzťah orality a gramotnosti je zrejmý aj pri vzniku zapísaných evanjelií. Autor polemizuje o textualistickom modeli komunikácie. Kultúry založené na písme považujú reč za niečo, čo má informačný charakter, zatiaľ čo pre orálne kultúry je reč skôr akčným prejavom (ako niečo urobiť inému). Literatúra nie je fixovaná na text, ale je to komunikačný proces. Reč nie je len informatívna. Potrubný model komunikácie je nahradený modelom, kde informácia nie je niečím, čo sa len prenáša medzi dvoma myslami, ale vytvára bytie spolu s druhými.

Jozef Puchala (271-288) v príspevku s názvom *Umberto Eco: Nulté číslo* v jeho úvode spomína rôzne pohľady na masové médiá a na rôzne spôsoby ich práce s informáciami. Autor sa zameriava na metódy manipulácie médií s informáciou (ignorácia, potlačenie, lož, neúplné informácie, spôsob radenia správ, nevyváženosť a nálepkovanie). Praktické použitie týchto metód manipulácie ilustruje na poslednom románe Umberta Eca s názvom *Nulté číslo*, z roku 2015. Eco v tejto knihe rozvíja príbeh prípravy nultého čísla nového denníka, ktorý v Miláne vznikol na základe objednávky a financií veľkopodnikateľa, ktorého cieľom nie je poskytovať informácie, ale zastrašovať a vydierať protivníkov s cieľom získania výhod. Na základe konania postáv odкрýva metódy manipulácie s informáciami s cieľom ohnúť pravdu: podať neúplné informácie, podsúvanie názorov, nálepkovanie (apriórne prisúdenie vlastností), účinná narážka, lož.

Šiestym príspevkom v druhej časti zborníka je prednáška Jána S. Sabola (289-295) s názvom *Rozprávkový príbeh ako prototext vo vzťahu k televíznym adaptáciám*. Príspevok sa venuje rozprávkovému cyklu s názvom „Príbehy spod Karpát“, ktorý vychádza z originálneho tvorenia filmového textu spojením televízneho (filmového) a divadelného (bábkového) princípu. Druhým fenoménom tohto cyklu je prepis literárneho epického príbehu do filmového tvaru. Autor opisuje vzťah medzi literárnou naráciou tvorenou slovom a filmovým textom, ktorý má aj svoj vizuálno-akustický charakter. Obe tieto „narácie“ spája príbeh, epickosť. Autor hovorí aj o tom, že filmové umenie predstavuje realitu priamo, kým divadlo nepriamo. Filmová adaptácia transformuje literárnu predlohu do filmovej štruktúry. Filmová štruktúra sa pre svoj epický charakter dáva do vzťahu s epickou kompozíciou literárneho diela. Literárne texty sa stávajú predlohou k filmovému textu. Z literárnej

predlohy sa vďaka spoločnej epickej štruktúre vytvára nový televízny tvar. V spomínanom rozprávkovom cykle pôvodný epický prototextový materiál umožnil netradičné spojenie divadelného, bábkarského a filmového priestoru.

Autorom posledného príspevku je editor zborníka Lukáš Šútor (297-309). Jeho názov je *Príspevok klasickej sociokultúrnej antropológie k výskumu ľudovej slovesnosti alebo Ako čítajú ľudové čarodejné rozprávky antropológovia umenia*. Autor sa zameriava na ľudovú slovesnosť, konkrétne na čarodejné rozprávky. Ľudovú slovesnosť uvádza ako príklad toho, akým rôznorodým prístupom možno podrobiť jeden typ textu, a udáva dva dôvody, prečo to tak je: po prvé ľudová slovesnosť tvorí súčasť kultúrnej identity každého národa a po druhé spoločné nadnárodné dedičstvo folklóru. Ľudová slovesnosť má tak transkultúrny rozmer, o ktorý sa zaujíma sociokultúrna antropológia. Táto vedná disciplína sa snaží vysvetliť kultúrnu rozmanitosť na podklade jednoty ľudstva. Autor v príspevku skúma len dve klasické antropológické školy – evolucionizmus a difuzionizmus a ich osobnosti, ktoré priamo výskumne pracovali s ľudovou čarodejnou rozprávkou. Autor načrtáva filologické prístupy v začiatkoch výskumu ľudovej slovesnosti, ktoré sa nazývajú mytologickou teóriou. Patria sem napr. známi bratia Grimmovci, Fridrich Max Müller alebo Slovák Pavol Dobšinský. Ohľadom výskumu rozprávok autor spomína evolucionizmus, ktorého stúpcami sú britskí antropológovia: Frazer, Lang a Hartland. Tento smer sa napája na predošlé filologické bádania, no nepripúšťa, že by všetky čarodejné rozprávky mali pôvod v jednej „prakultúre“. Rozprávky vznikali na rôznych miestach, nezávisle od seba. Druhým významným smerom vo výskume rozprávok je difuzionizmus, ktorý skúma pôvod jednotlivých rozprávkových podžánrov, typov a motívov a ich spôsob prenikania z jednej kultúrnej oblasti do druhej. Jeho predstaviteľom je Teodor Benfey, Roben Fritz Graebner a Wilhelm Schmidt. Najvýraznejším difuzionistickým príspevkom k výskumu ľudovej slovesnosti bola americká historická škola s jej zakladateľom Franzom Boasom. Boas zozbieral najmä príbehy pôvodných Indiánov, v ktorých odкрýva obraz ich pôvodného života. Obidve školy, tak evolucionistická, ako aj difuzionistická, hľadali pôvod ľudových a čarodejných rozprávok.

Zborník ponúka zaujímavé spojenie skúmania biblických, umeleckých a mediálnych textov. Starobylé, viactisícročné biblické texty sú skúmané „na jednom mieste“ s textmi modernými alebo oveľa novšími. Je ukázaná hodnota textu, slova, jazyka. Ukázaná je aj hodnota biblického textu a jazyka, v ktorom je prítomný neustále živý dotyk inšpirácie. Najmä biblické prednášky ponúkajú mnohé odkazy na odbornú literatúru, čo je preukázané aj bohatou použitou literatúrou. V prednáške Jozefa Mlaceka sú dlhé uvažovania vsadené v zátvorkách, ktorými chcel autor text lepšie vysvetliť, no niekedy tým dosiahol opak (napr. na s. 107, 109, 120). No samotný príspevok nesie stopy vysokej odbornosti a autorovho dlhodobého vedeckého

výskumu. Je významné, že autori najmä v časti *Umelecké a mediálne texty* nezabudli spomenúť aj deti a mladých ľudí a žánre ako rozprávky a moderné štýly blízke mladému človeku, z hudobných napr. rap. Zborník obsahujúci príspevky biblických a jazykových odborníkov prispel k väčšej úcte a k rešpektu k textu, k jazyku, k jeho skúmaniu, ktoré obohacuje človeka a vedie ho k vnímaniu textu ako bohatstva nazbieraného a odovzdávaného ľuďmi každej doby.

Michal Mališ
doktorand
Univerzita Komenského
Rímskokatolícka cyrilometodská bohoslovecká fakulta
Kapitulská 26
814 58 Bratislava
Slovenská republika

Obsah

Štúdie

<i>Daniela DE PANFILIS</i> Nie iba prorok. Viacero tvári Samuela	125-157
<i>Johanna ERZBERGER</i> Legislatívne termíny vo verziách Jeremiáša	158-178
<i>Pavel PRIHATNÝ</i> Poéma o zodpovednom živote a smrti (Sir 40,28–41,4). Poeticko-sémantická analýza	179-197
<i>Jeremy CORLEY</i> Eliáš medzi skoršími prorokmi v hebrejskej verzii Knihy Sirachovca 48,1-12	198-226
<i>Maurizio MARCHESELLI</i> Rozsah a význam odkazov na Eliáša v Jánovom evanjeliu	227-251
<i>Levente BALÁZS MARTOS</i> Prorok a zvyšok, kríza a obnova. Pavlovo použitie Eliášovho príbehu v Rim 11	252-265
<i>Július PAVELČÍK</i> Eliáš v Jakubovom liste	266-306

Poznámky

<i>Frédéric MANNS</i> Hieronym a židovské tradície	307-311
Abstrakty a recenzie	312-324
Správy a oznamy	325-327

Contents

Treaties

- Daniela DE PANFILIS*
Not Only a Prophet: The Numerous Faces of Samuel 125-157
- Johanna ERZBERGER*
Law Terms in the Versions of Jeremiah 158-178
- Pavel PRHIHATNÝ*
Poem on Responsible Life and Concerning Death (Sir 40:28–41:4):
Poetic and Semantic Analysis 179-197
- Jeremy CORLEY*
Elijah among the Former Prophets in Hebrew Ben Sira 48:1-12 ... 198-226
- Maurizio MARCHESELLI*
The Range and Significance of the References to Elijah in John's
Gospel 227-251
- Levente BALÁZS MARTOS*
Prophet and Remnant, Crisis and Renewal: Paul's Use of the Elijah
Story in Romans 11 252-265
- Július PAVELČÍK*
Elijah in the Letter of James 266-306

Notes

- Frédéric MANNS*
Jerome and the Jewish Traditions 307-311
- Abstracts and Reviews 312-324
- Communications and References 325-327